

ПЕШГИРИИ ҶАВОНОН АЗ ҲАМРОҲШАВИ БА САФИ ГУРҶҲҶОИ ДИНИ – ИФРОТӢ ВА ТЕРРОРИСТӢ

Маҳмадизода Н.Д. доктори илмҳои фалсафа, профессор декани
факултети фалсафаи ДМТ

Таҳқиқи истилоҳи ифротгарӣ ва терроризм яке аз масъалаҳои мураккабу печидаи илми ҷаҳонӣ мебошад. Маълум аст, ки таърифҳои зиёди ифротгарӣ ва терроризм вучуд дорад, аммо ҳеҷ яке аз ин таърифҳои умумӣ эътирофшуда нест. Ин аз он дарак медиҳад, ки зуҳуроти ифротгарӣ ва терроризм гуногунҷабҳа, мураккаб ва бисёрҷеҳра мебошад. Аз нуқтаи назари равиши методологӣ сухан сари он меравад, ки оё системаҳои иҷтимоӣ, қобилияти худинкишофӣ ва ҳамоҳангшавиро доранд ё не? Дар раванди амали намудани ин мақсад мо бояд аз идеяи фавқулодагии миллату давлат, даст кашем ва ба иттифоқи сулҳ, муколамаи зинда бо дигар халқу миллатҳо кӯшиш намоем ва фалсафаи гайризувариро дар сарғаҳи муносибатҳои худ ҷойгир намоем.

Ифротгарӣ ва терроризм яке аз шаклҳои зуҳуроти номатлуби қарни XXI дар фаъолияти худ аз системаи муайяни пайравҷамънамӣ, таълиму ташвиқ ва тарбияи террористон истифода менамояд. Муҳақиқи америкӣ Марк Хаузер муаллифи асари «Ахлоқ ва хирад», истилоҳи «ангезаи ахлоқи» - ро ҷорӣ менамояд. Ӯ ин асарашро ба таҳлили сабабҳои, ки одамонро барои вайрон намудани ангезаҳои ахлоқи водор менамояд бахшидааст. Ба ақидаи ин муаллиф вайронкунии ахлоқӣ вақте сар мезананд, ки фард бевосита ҳуқуқ ва накуаҳволии дигаронро маҳдуд менамояд¹. Ба ин маъно фаъолияти экстремистӣ ҳам ба он равона шудааст, ки ҳуқуқ ва озодиҳои шахрвандро вайрон карда, дар ҷомеа ноустувориро ҷорӣ карда, кори институтҳои иҷтимоии ҷомеаро фалаҷ

¹ Марк Хаузер. Мораль и разум. Как природа создавала наше универсальное чувство добра и зла. [Электронный ресурс]: https://royallib.com/book/hauzer_mark/moral_i_razum_kak_priroda_sozdavala_nashe_universalnoe_chuvstvo_dobra_i_zla.html (рӯзи муроҷиат ба сайт 13.12.2018)

гардонад. Мушоҳида мешавад, ки ҷавонон ба объекти ҷалбнамоии гурӯҳҳои экстремистӣ ва террористӣ қарор гирифтаанд.

Ҷалбнамоии ҷавонон ба фаъолияти экстремистию террористӣ яке масъалаҳои камтаҳқиқ шуда буда, барои муҳақиқон душвориҳои зиёди методологиро пеш овардааст. Вучуд надоштани равиши ягонаи истилоҳию методологӣ дар бораи тарзу усулҳои ҷалбнамоию ҳамроҳкунии ҷавонон ба ҳаракатҳои экстремистию террористӣ ба ҷомеаи илмӣ душвориҳои зиёд пеш овардааст. Яъне мо бояд донем, ки ҷавонон ба фаъолияти экстремистию террористӣ ё гурӯҳҳои ифротӣ чи тавр ва бо кадом роҳу усулҳо ҷалб карда мешаванд ва чи тавр мо метавонем, ки онро пешгири кунем. Донишмандони ин омил имконият медиҳад, ки мо нисбати ин масъала як назарияи муккамали илмӣ эҷод намоем. Зарур аст, ки аз нигоҳи амалӣ роҳҳои ҷалбнамоии ҷавонон ба гурӯҳҳои экстремистӣ ва террористӣ нишон дода шаванд, чунки ин имконият медиҳад, ки чорабиниҳо дар самти муборизаю пешгирии экстремизму терроризм боз ҳам муккамалтар карда шаванд.

Сабабҳо ва шароити ҷалбнамоии ҷавонон аз ҳисоби шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба гурӯҳҳои экстремистию террористӣ бояд, ки аввалан ба гурӯҳҳо ҷудо карда шуда, таснифот шаванд то дар асоси он як системаи муккамалии илмӣ ва давлатии муборизаю пешгирии фаъолияти террористӣ коркард шаванд. Таснифоти сабабу шароитҳои ҷалбнамоии шахрвандони Тоҷикистон ба гурӯҳҳои экстремистию террористӣ тақозо менамояд, ки мо бояд, пеш аз ҳама ба як равиши воҳид ва фаҳмишу дарки ягонаи экстремизм ва терроризм таъяс намоем. Ин маънои онро дорад, ки экстремизм ва терроризм зухуроти иҷтимоӣ – сиёсии мураккаб буда, аз унсурҳои зиёди ба ҳам алоқаманд иборат мебошанд. Равишу муносибати методологии дақиқ нисбати экстремизм ва терроризм самаранок буда, имконият фароҳам меорад, ки ҳеҷ омиле дар сохтори терроризм сарфи

назар шавад ва ба омилҳои сабабҳои пайдоиши экстремизму терроризм ҷавобҳои сазовор пайдо карда шавад.

Бояд қайд кард, ки мо бояд ҳатман системаи муккамали пешгирию мубориза бо экстремизму терроризмро коркард намоем ва дар асоси он бо сабабҳои шароити пайдоиш ва инкишофи экстремизму терроризм ва ҷалбнамоеи ҷавонони мо ба сафи гурӯҳҳои экстремистӣ террористӣ мубориза барем. Фаҳмиши экстремизму терроризм бояд мушаххас, ва таърихӣ бошад, ва он ҳамчун зухуроти манфии ҷомеаи инсонӣ баҳогузори шавад, чунки мушоҳида мешавад, ки аз мавҷудияти экстремизм ва терроризм ҷомеаи ҷаҳонӣ ва махсусан давлатҳои алоҳида азоб касида истодаанд. Рабиши методологии воҳиду системавӣ имконият медиҳад, ки ба таҷрибаи мушаххаси давлатҳои дигар оиди пешгирии экстремизм ва терроризм такя намуда, бо он дастаҷамъона мубориза барем. Омӯзиши экстремизм ва терроризм дар такя бо таҷриба ва тадқиқоти мӯҳақиқони ватани соҳаҳои сотсиология, сиёсатшиносӣ, фалсафаи иҷтимоӣ ва психология хело ҳам муфид буда, боиси дақиқ кардани табиат ва моҳияти манфури ин вабои асри XXI хоҳад шуд.

Дар раванди таҳқиқи сабабу шароитҳои пайдоиши экстремизм ва терроризм мо гурӯҳи омилҳои омилиро ҷудо кардем, ки фарогирандаи паҳлӯҳои гуногуни ҳаёти ҷомеа буда, дар ташакулёбии фаъолияти экстремистӣ террористӣ таъсири муайян мегӯзоранд, ки инҳо мебошанд: *идеологӣ; сиёсӣ; иқтисодӣ; иҷтимоӣ; қавмӣ; мазҳабӣ - динӣ; маъмурӣ - ҳудудӣ; равонӣ;*

Сарҳади омилҳои дар боло тақсимбандишуда шартан буда, ҳар як сатҳ дорои зерсатҳи худ мебошад. Идеология ҷавҳари аслии дилхоҳ таълимоти фалсафӣ – иҷтимоӣ, сиёсӣ ва мазҳабӣ мебошанд. Маҷмӯи арзишҳо, мазмунҳо ва ғояҳои эътирофшуда, ки асоси худшиносии гурӯҳи

ва шахсиरो ташкил медиҳад идеология номида мешавад². Дар энциклопедия фалсафӣ таърифи зерини истилоҳи идеология дода шудааст, ки ба ақидаи мо мазмуни мукамалтар дорад. Идеология маҷмӯи идея ва тасавуротҳои истилоҳан ба расмият дароварда шуда буда, ифодакунандаи ҷаҳонбинӣ ва идеяҳои субъектҳои гуногунӣ сиёсат ба монанди синфҳо, миллатҳо, ҷомеаҳо, ҳизбҳои сиёсӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ мебошад ва ҳамчун шакли тасдиқ ё иҷозати ҳукмронӣ ё ҳокимият дар ҷомеа баромад менамояд³[3;с.81]. Ҳаракатҳои экстремистӣ ва террористӣ идеологияи зуровариро ба сифати воситаи зарурии ба даст овардани мақсадҳои муайяни сиёсӣ истифода менамоянд. Идеологияи зуроварӣ бояд дар пайвастагии дигар равандҳои иҷтимоии ҷомеа таҳқиқ карда шавад. Мутобиқан барои тасвири илмии идеологияи зуровари бояд, ки омилҳои равонӣ, дини ва қавмии ҷалбнамоии ҷавонон ба фаъолияти террористӣ дида баромада шавад. Идеологияи зуровари хосият ва табиати гуногуни зоҳиршавӣ дошта, бо шаклҳои мухталифи экстремизм ва терроризми алоқаманд аст. Идеологияи зуровариё, ки хислати динӣ дорад, асосан бо экстремизм ва терроризми таасуби алоқамандии зич дорад. Экстремизм ва терроризми таасуби байни дигар шаклҳои экстремизму терроризм хатарноктар буда, боиси қурбониҳою марги зиёди аҳолии осоишта мегардад. Ба ҳамин хотир зарур аст, ки бо тамоми воситаҳою сарчашмаҳо зидди идеологияи зуроварӣ мубориза барем. Ин тақозои замон аст, агар хоҳем, ки ҷомеаи тоҷик муътадил рушду инкишоф ёбад, бояд барномаи давлатии пешгирию мубориза бо экстремизм ва терроризмро таҳия намоем ва дар амалияи ҷамъиятӣ татбиқ кунем. Вобаста ба ҳамин масъала муҳаққиқи тоҷик С.Ятимов идеологияро бо тамоми ҷабҳаҳо таҳлил карда, қайд менамояд, ки «Бар зидди ҳама гунна идеологияи зараровар на

² Маҳмадизода Н.Д. «Идеология религиозного экстремизма и причины его проявления в обществе» / Н.Д. Маҳмадизода / (Материальной конференция илмӣ-назариявӣи ҷумҳуриявӣ. 30 ноябри соли 2011). Маърифати иҷтимоӣ: масъалаҳо, анъанаҳо, дурнамо. Душанбе, 2011Душанбе, 2013. –С.173-179.

³ Новая философская энциклопедия. В 4 т/. Т.2.М; «Мысль», 2010.- 640 с.

танҳо панду насихат, ё худ ибрази нияти нек, балки ҳатман ба воситаи идеологияи пурқудрат ва муқовиматкунанда мубориза бояд бурд»⁴.

Гуруҳи омилҳои сиёсӣ дар он зоҳир мегардад, ки гуруҳҳои экстремистӣ ва террористӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи якҷатор ташкилотҳои ғайридавлатӣ, молиявӣ ва хадамотҳои кашофии кишварҳои хориҷӣ маблағгузори мешаванд. Мутобиқан барои тарғиботи маблағгузорӣ ва ҷалбнамоии ҷавонон ба сафи гуруҳҳои экстремистию террористӣ маблағҳои калон ҷудо мегарданд. Маҳкам кардани роҳҳои воридшавии маблағ ба ҳисоби гуруҳҳои экстремистӣ ва террористӣ яке аз воситаҳои муҳими пешгирии ҷалбнамоии ҷавонон ба фаъолияти экстремистию террористӣ мебошад.

Гуруҳи дуҷуми омилҳои ба вуҷудоварандаи экстремизм ва терроризм бо равандҳои сиёсии дохилиминтақавӣ алоқаманд буда, имконияти ҷалбнамоии ҷавонро ба фаъолияти экстремистию террористӣ зиёд мегардонад. Яке аз сабабҳои фаъол шудани гуруҳҳои ифротию террористӣ ин пеш аз ҳама равандҳои дохилисиёсӣ дар минтақаҳои муайяни ҷуғрофӣ мебошад, ки элитаҳо ва кланҳои сиёсӣ дар он нақши фаъолро бозӣ менамоянд. Яъне кланҳо ва элитаи сиёсии минтақаҳо ва кишварҳои алоҳида дар аксари маврид манфиатҳои дохилигуруҳии худро авлотар дониста, ба зарари кишвар ва аҳолии худ амал менамоянд. Ҳатто мушоҳида кардан мумкин аст, ки онҳо байни худ низ дар ҳолати тазод мебошанд ва дар ҳолатҳои муайян ба воситаи гуруҳҳои экстремистию террористӣ ба ҳамдигар таъсир мерасонанд. Ин ҳолатро мо метавонем дар равандҳои иҷтимоӣ – сиёсии як қатор кишварҳои Шарқи Наздик махсусан дар Ироқ, Сурия, Қатар ва Либия баръало мушоҳида намоем. Масалан, гуруҳи экстремистӣ ва террористии «Давлати исломӣ» дар натиҷаи дастгирии молиявӣ иқтисодии як қатор кишварҳои исломии

⁴ Идеологияи миллӣ. Ифтихор ва масъулият. [Электронный ресурс]: URL. http://www.jumhuriyat.tj/index.php?art_id=16877 (рӯзи муроҷиат ба сайт 17.12.2018)

Шарқи Наздик бо ҳамкори хадамоти ҷосусии кишварҳои алоҳидаи Ғарб рӯйи қор омадаанд. Аз дасти саркардагон ва пайравони ҳаракати экстремистию террористӣ «Давлатӣ исломӣ» давлатҳои калони Шарқи Наздик ба монанди Ироқ, Сурия ва Лубнон ба майдони ҷанг табдил ёфта, аҳоли зиёди ин кишварҳо муҳоҷири иҷбори шуданд.

Гуруҳи экстремистию террористии давлати исломӣ ба ҷавонони тоҷик низ таъсири манфӣ расонида истодааст. Тағриботи густурдаю пинҳонии ин гуруҳи экстремистӣ ва террористӣ ба воситаҳои гуногун, махсусан тавасути Интернет ва шабакаҳои иҷтимоӣ боиси он гардид, ки як қатор шарҳравандони мо ба таври ғаёол ба ғаёолияти экстремистӣ ва террористӣ ҷалб карда шуда, ба сафи ин гуруҳ пайваста дар ҳудудҳои Сурия ва Ироқ дар ҷангу хунрезӣ иштирок карда истодаанд.

Гуруҳи дигари омили пайдоиши экстремизм ва терроризм ба масъалаи инкишофи коррупсия, заиф шудани идоракуни давлатию маҳаллӣ дар ҷомеа алоқамандии зич доранд. Дақиқ аст, ки Институтҳои ҳокимияти давлатӣ дар мубориза бо экстремизму терроризм заиф буда, нисбати пешгирии ин хатар ба саҳлангорию бепарвой роҳ медиҳанд, ки нобахшиданист. Масъалаи асоси дар он аст, ки бояд пеш аз ҳама мақомотҳои идоракунии давлатӣ дар минтақаҳо ва мақомотҳои маҳаллӣ мустаҳкам бошанд ва дар он хизматчиёни давлатии дорои худшиносии миллӣ, донишу савияи тахассусии баланд ғаёолият намоянд ва тавонанд, ки зухуротҳои экстремистию террористиро дар ҳолати пайдоиш дарк ва мушоҳида карда, бо он мубориза баранд. Мутаасифона ҳолатҳои ҷой доранд, ки саркардагони ҳаракатҳои экстремистӣ ва террористӣ ба воситаи ришва хизматчиёни давлатиро муттаҳам карда, ба ин тарз яроқу лавизимоти ҳарбию озодона ба кишвар дохил менамоянд, байни аҳоли тағриботи ифротӣ бурда, ҷавонони гумроҳро ба ғаёолияти экстремистию террористӣ ҳамроҳ менамоянд.

Яке аз заминаҳои асосии пайдоиши экстремизм ва терроризмро **омилҳои иҷтимоӣ** ташкил медиҳанд. Масалан, бекорӣ, даромади пасти аҳоли, надоштани манзили зист, иқтисодӣ ҷиноӣ ба ҳалқаи омилҳои иҷтимоии пайдоиши ин зухуротҳои номатлуб дохил мешаванд. Бояд қайд кард, ки номуносибии инкишофи иҷтимоӣ – иқтисодии ҷомеа ва душвориҳои ба қор таъмин кардани аҳоли боиси ҳалалдор шудани фазои иҷтимоӣ – сиёсӣ ҷомеа ва сар задани зухуротҳои экстремистӣ – террористӣ мегарданд. Қайд кардан зарур аст, ки баъди барҳам хурдани собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ бо сабаби ихроҷи кадрҳои баландихтисос, сатҳи технологии иқтисодиёт хеле паст гашт. Ин раванд вазъияти ногӯвореро ба миён оварда, боиси паст шудани сатҳи донишу маърифати аҳоли гардида, муқобилиятнишондиҳии ҷомеаро нисбати хатари паҳншавии омилҳои экстремистӣ ва террористӣ хеле паст гардонид. Маълум аст, ки ибтидоӣ солҳои 90 –ум иқтисодиёти Тоҷикистон ба бӯҳрони амиқ гирифта шуда, ба талаботи инкишофи замон дигар ҷавоб дода наметавонист. Яъне инкишофи иҷтимоӣ – иқтисодии кишвар ва ҷомеа дар пешгирию мубориза нисбати гурӯҳҳои экстремистӣ ва террористӣ нақши муҳимро мебозанд.

Ҳаракатҳои экстремистӣ ва террористӣ ҷинс, сину сол, баромади иҷтимоӣ, таълимот ва ҷаҳонбинии ҷавононро ба назар гирифта, ҷалби онҳоро ба сафҳои худ ба роҳ мемонанд. Яъне ба ақидаи аксари муҳақиқон омилҳои демографӣ ба монанди кӯчиши аҳоли, ба шуғл фарогирифтани онҳо, таълим дар Донишгоҳҳо ба интиҳоб ва ҷалби ҷавонон ба ҳаракатҳои ифротӣю террористӣ таъсир мерасонад. Аксари ҷалбшавандагон ба ҳаракатҳои экстремистӣ – террористӣ ин ҷавонони сину соли 20 то 35 – сола бе шуғли муайян асосан ҷинси мард мебошанд. Яъне ҷавонони бекор, аз раванди таълиму тарбия дар қанор монда, муҳочирони меҳнатӣ ба объекти асосии тарғибот ва таъсирасонии

ҳаракатҳои экстремистӣ ва террористӣ қарор мегиранд. Маълум аст, ки аксари амалҳои террористӣ ба дасти ҷавонон роҳандозӣ карда мешаванд.

Амалҳои террористӣ ба он равона шудаанд, ки дар ҷомеа ҳолати муайяни тарсу нобовариро ба вуҷуд оваранд. Амалҳои террористӣ ба воситаи ВАО, Интернет ва шабакаҳои иҷтимоӣ намоиш дода мешаванд, ки таъсири равонии ин амалҳоро боз ҳам зиёдтар карда, вазъияти иҷтимоӣ – сиёсӣ ва динии ҷомеаро хароб мегардонад. Вазифа ва мақсади асосии терроризм ин таъсирасони ба эҳсоси омма, тарсонидани аҳоли, эҷоди вазъияти тарс, вайрон кардани маъноӣ мақсади ҳайёт ва арзишҳои инсонӣ мебошад. Ба таълиму тарбия фаро нагирифтани ҷавонон таъсирпазири ва ҷалбнамоии онҳоро ба ҳаракатҳои экстремистию террористӣ хеле зиёд мегардонад. Барои ҳамин ҷавонони бедонишу бетахассус туъмаи асосии идеологони гурӯҳҳои ифротӣ мегарданд, чунки инсонии бедонишу бе маърифат назди тарғиботи идеологӣ очиз аст. Муҳити иҷтимоӣ – фарҳангии инкишофи шахсиятро танҳо дар раванди таълиму тарбия метавон ба вуҷуд овард. Дар ҳолати беаҳмият мондани раванди таълиму тарбия чи аз тарафи волидайн ва чи аз тарафи давлат ҷавонон метавонанд аз тарбияи арзишҳои идеологӣ ва маънави ҷомеа берун монанд. Дар ҳолати беназорат мондани заминаҳои маънавии ҷомеа, раванди таълиму тарбия дар мактабу донишгоҳҳо ҷавонони муосирро назди тарғиботи экстремистӣ – террористӣ бемуҳофизат мегардонад.

Омили дигаре, ки метавонад заминаи пайдоиши экстремизм ва терроризм гардад **маргинализатсия** мебошад. Оиди истилоҳи маргинализатсия ақида ва назарияҳои гуногуни иҷтимоӣ – фалсафӣ вуҷуд доранд, ки якдигаро сарфи назар менамоянд. Ба ақидаи муҳаққиқи тоҷик Маҳмадиев Н.Д. марҳилаи муҳим оид ба тадқиқоти маргиналҳо ва люмпенҳо дар сохтори ҷомеа ва нақши онҳо дар ин сохтори ҷамъиятӣ ба фалсафаи постмодернизм, ҳамчун ҷараёни иҷтимоӣ- фалсафӣ мансуб аст. Постмодернистон ҳамаи равияҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ ва фалсафиро, ки то

давраи онҳо вучуд доштанд, мавриди тафтиш – аз навдидабарой қарор дода, калимаи маргинално ба доираи васеи расму русуми фарҳангӣ ворид намуда, люмпенро бошад, инсони мобайни маънидод карданд. Ҳам маргинал ва ҳам люмпен манбаъи умумии мавҷуд набудани мавқеи муайянро дар фарҳанг доранд. Дар бораи маргиналҳо ҳамчунин метавон гуфт, ки дар онҳо худогоҳӣ, мавқеи муайян дар сохтори иҷтимоии ҷамъият мавҷуд нест. Аз ин рӯ, онҳо ба осонӣ дар зери таъсири ғоявии гурӯҳҳои динӣ – экстремистӣ ва гурӯҳҳои сиёсӣ мемонанд⁵ [5;с.98]. Душвориҳои иҷтимоӣ ба монанди майзадагӣ ва нашъамандӣ инсонро маргинал намуда, ва ӯ осон тӯмаи ҳаракатҳои экстремистӣ – террористӣ мегардад ва ба сифати шаҳид дар амалҳои террористӣ истифода мешаванд.

Ҳаракатҳои экстремистӣ ва террористӣ ба зиддӣ давлати мо кор карда, мутаасил кӯшиш менамоянд, ки озодии мутлақ ба даст оранд то ки ба ҳокимияти сиёсӣ ва сарчашмаҳои иқтисодӣ роҳ ёбанд. Масалан, дақиқ маълум аст, ки яке аз мақсадҳои асосии ҳаракати экстремистию террористии ҲНИ ин даст ёфтани ба сарчашмаҳои сиёсӣ ва иқтисодии Тоҷикистон мебошад. Бояд қайд кард, ки Тоҷикистон аз нигоҳи ҷуғрофӣ дар бунбасти камуникатсионӣ қарор дошта, дар минтақаи ҷойгир аст, ки 93% онро кӯҳҳо ташкил медиҳанд ва ин омил имкониятҳои иқтисодии аҳоли ва кишвари моро каме маҳдуд месозад. Ин омилҳоро ба назар гирифта идеологони ҳаракатҳои экстремистӣ – террористӣ ба зидди ҷомеа ва кишвари мо фаъолияти густурда бурда, шаҳрвандони моро ба ҳаракатҳои экстремистӣ ва фаъолияти террористӣ ҷалб менамоянд. Аммо новобаста аз вучуд доштани душвориҳо бо шарофати кӯшишҳои Президенти кишвар, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон мо зина ба зина аз бунбасти камуникатсионӣ раҳой ёфта, аз пай инкишофи соҳаи иқтисодӣ

⁵ Маъмадиев Н.Д. Социальные корни религиозного экстремизма в Таджикистане. *Монография* / Н.Д. Маъмадиев // Душанбе, 2013. – 173 с.

ҳастем, то ки бо ин роҳ вазъияти иҷтимоӣ – иқтисодии давлатро беҳтар созем.

Омили дини – мазҳабӣ эҷодкунандаи фазои мусоид барои ҷалби шахрвандони Тоҷикистон ба фаъолияти экстремистию террористӣ мебошад. Душвории асоси сари он аст, ки бо тамоми воситаҳо пеши роҳи тарғибнамоӣ ва ҷалбнамоии ҷавонон ба фаъолияти экстремистӣ – террористӣ гирифта шавад. Дар ҷаҳони муосир тамоюлоти тақвиятёбии экстремизми динӣ баръало мушоҳида мешавад, ки қурбониҳою зиёди инсонӣ ва зарари калони моддӣ ба миён оварда истодааст. Дар дохили дини Ислом ҳаракатҳои зиёди таасубгаро ва экстремистӣ вучуд доранд, ки мақсади асосиашон мубориза бо кофирон, пайравони дигар динҳои ҷаҳонӣ буда, дар сарғаҳи идеология ва таълимоти экстремистии онҳо бунёди хилофати исломӣ қарор дорад. Аммо идея бунёди хилофати исломӣ утопия буда, дар марҳилаи муосири инкишофи ҷаҳон амалинашаванда аст, чунки ҷаҳони ислом ва миллатҳои дар ин ҳудуди бузург зиндагӣ мекунанд, зиндагии зери ҳукмронии хилофати исломиро ҳаргиз намехоҳанд. Чунки ин тарҳи сиёсии утопиявӣ бо номи хилофати исломӣ ба ҳувият, худшиносӣ ва фарҳанги ин миллатҳо хатари бузург дорад. Фарҳангу ахлоқи миллӣ ҷавҳари ҳастии ҳар як халқу миллат буда, мо бояд ин ҷавҳари ҳастии миллатро дар муборизаю пешгирии паҳншавии экстремизм ва терроризм истифода намоем. Инчунин мушоҳида мешавад, ки ҳаракатҳои экстремистию террористӣ аз инқирози иҷтимоӣ – иқтисодӣ, маънавӣ ва ахлоқии ҷомеа, махсусан ҷавонон истифода намуда, онҳоро ҳаматарафа меомӯзанд таасубгаро менамоянд ва ба фаъолияти экстремистию террористӣ ҷалб менамоянд.

Баъди оғози марҳилаи бозсозӣ дар охири солҳои 80 – ум вазъияти сиёсӣ ба миён омад, ки ғояҳои экстремистӣ махсусан таълимоти экстремистии ваҳҳобия байни ҷомеаи тоҷик тарғиб шуданд. Дар ҷанги шахрвандии Тоҷикистон ибтидои солҳои 90 – ум гурӯҳҳои динӣ -

экстремистӣ як тарафи фаъол ва бераҳми мочароро ташкил меоданд. Ба ақидаи якқатор сиёсатмадорон ва муҳақиқон барҳам хурдани давлати Шӯрави садамаи бузурги геополитики қарни XX мебошад, ки ба зиндагии гурӯҳи калони одамон таъсири манфӣ расонидааст⁶ [6]. Одамоне, ки гирди як идеология сарчамъ буданд, дар як шаб худро маҳрум аз идеологияи муттаҳидкунанда ва давлат эҳсос намуданд. Аз набудани идеология муттаҳидкунанда истифода намуда, ҷой онро бо коркардаи муайян идеологияи ҳаракатҳои дини - экстремистӣ махсусан ваҳҳобия, ҳизб – ут – таҳрир, салафия гирифта, гуруҳи зиёди аҳоли махсусан ҷавононро таасубгаро, ифротӣ ва гумроҳ намдуданд. Ҳаракати экстремистии ваҳҳобия ва салафия дар ҷомеаи муосири тоҷик низ реша давонда ба таври пинҳони амал намуда, ба беҳатари ҷомеа ва давлати мо таҳдид менамояд. Ҳаракатҳои экстремистии исломӣ ба воситаи таъсирасонии равонӣ ҷавононро ба сафи гурӯҳояшон ҷалб менамоянд. Ҷояпардозони онҳо Сура ва оятҳои алоҳидаи Қуръонро ба таври худ ва ба мақсаду ҳадафҳои онҳо мувофиқ шарҳу тафсир дода, ҷавонони ба доми фиреби онҳо афтидаро ба ҷиҳод яъне ҷанг бар зидди кофирон ё пайравони динҳои дигар даъват менамоянд. Бояд қайд кард, ки Ислом дини сулҳофару башардӯст мебошад, аммо ҳаракатҳои экстремистӣ – террористӣ ба монанди ваҳҳобия, салафия, ДИИШ, Ҷабҳат – ан-нусра ва дигарон номи ин динро бо шарҳу тафсирҳои нодурусти худ бад менамоянд.

Дар ҳулоса бояд қайд намоем, ки бо истифодаи сарчашмаҳои равонию иҷтимоӣ мо бояд ҷавононро дар руҳияи худшиносию ватанпарвари тарбия намоем то ки онҳо тавонанд дар ҳама ҳолати зиндагӣ худро аз хатари таасубгароӣ, ифротгароӣ ва терроризм ҳифз намоянд. Муҳочирони меҳнати ба гурӯҳи демографии осебпазир дохил мешаванд, чунки онҳо ҳар дақиқа ва ҳар сония метавонанд, ки ба объекти

⁶ Владимир Путин: "Распад СССР - крупнейшая геополитическая катастрофа века": <https://regnum.ru/news/444083.html> (рӯзи муролият ба сайт 18.12.2018)

хуҷумҳои қисмонию равонӣ қарор гиранд, ки хоҳ ноҳоҷ ба эҳсоси инсонии ва психикаи онҳо бе таъсир намоёнд. Аз ин ҳолат пеш аз ҳама идеологони ҳаракатҳои экстремистӣ – террористӣ истифода карда, муҳочирони ҷавонро коркард карда ҳолати равони онҳоро таъғир дода, ҷаҳонбинии онҳоро ифротӣ мегардонанд ва ба фаъолияти террористӣ ҳамроҳ менамоёнд. Яъне ҳисси миллию қавмии муҳочиронро бо мақсадҳои ғаразнок бедор менамоёнд ва истифода мебаранд. Ҳамин тавр, муносибати халқу миллати таҳҷой нисбати эҳсоси қавмию миллии муҳочирони ҷавон намоёндагони дигар халқу миллатҳо яке аз заминаҳои асосии ривож ёфтани экстремизм ва терроризм мегарданд.

АДАБИЁТ

1. Марк Хаузер. Мораль и разум. Как природа создавала наше универсальное чувство добра и зла. [Электронный ресурс]: https://royallib.com/book/hauzer_mark/moral_i_razum_kak_priroda_sozdava_la_nashe_universalnoe_chuvstvo_dobra_i_zla.html (рӯзи муроҷиат ба сайт 13.12.2018)
2. Маҳмадиев Н.Д. «Идеология религиозного экстремизма и причины его проявления в обществе» / Н.Д. Маҳмадиев / (Материалҳои конференсияи илмӣ-назариявӣи ҷумҳуриявӣ. 30 ноябри соли 2011). Маърифати иҷтимоӣ: масъалаҳо, анъанаҳо, дурнамо. Душанбе, 2011. Душанбе, 2013. –С.173-179.
3. Новая философская энциклопедия. В 4 т/. Т.2.М; «Мысль», 2010.- 640 с.
4. Идеологияи миллӣ. Ифтихор ва масъулият. [Электронный ресурс]: URL. http://www.jumhuriyat.tj/index.php?art_id=16877 (рӯзи муроҷиат ба сайт 17.12.2018)
5. Маҳмадиев Н.Д. Социальные корни религиозного экстремизма в Таджикистане. *Монография* / Н.Д. Маҳмадиев // Душанбе, 2013. – 173 с.
6. Владимир Путин: "Распад СССР - крупнейшая геополитическая катастрофа века": <https://regnum.ru/news/444083.html> (рӯзи муроҷиат ба сайт 18.12.2018)